

თუ ის ფერთი გამლიზიანებელი, ადგილი აქვს ე. წ. მხედველობის პოზიტიურ ან ნეგატიურ კვალს. პოზიტიური კვალი: დახუჭული თვალები რომ უცბად გავახილოთ და მხედველობა განათებულ ფერად ნათურას შივაპყროთ და კვლავ სწრაფად დაეხუჭოთ, დავინახავთ იმავე ნათურას იგივე ფერთი, თუ წითელი იყო, წითლად დავინახავთ, თუ ყვითელი იყო—ყვითლად და ა. შ. ამ მოვლენას მხედველობის პოზიტიური ანუ დადებითი კვალი ეწოდება ამის გაჩენა დამოკიდებულია გამლიზიანების ხანმოკლე მოქმედებაზე. პოზიტიური ეწოდება იმიტომ, რომ იგი იმავე ფერისაა, რა ფერისაც იყო გამლიზიანებელი. ნეგატიური კვალი: ჩნდება მაშინ, როდესაც ფერთი გამლიზიანებელი ხანგრძლივად მოქმედებს თვალზე; მაგ., გამოვჭრათ პატარა წითელი კვადრეტი, ვუყუროთ მას 20 წამის განმავლობაში, შემდეგ თვალი მოვაველოთ რუხ ქაღალდის ფურცელს — დავინახავთ იმავე კვადრატს ოღონდ, წითელს კი არა, არამედ წითლის შემავსებელ ფერისას, ე. ი. რ-რც მწვანეს /იხ. ფერთა შერევის კანონი/. თუ ყვითელ კვადრატს გამოვჭრით და იმავე ცდას მოვახდენთ, მაშინ მიღებული კვალი კვადრატისა ამ ყვითელის საწინააღმდეგო, შემავსებელი ფერის იქნება, ე. ი. ლურჯი. ამ მოვლენას მხედველობის ნეგატიური თანამიმდევარი კვალი ეწოდება.

ნეგატიური კვალი ყოველთვის ფერთი გამლიზიანებლის ხანგრძლივი შემოქმედების პირობებში ჩნდება. მ. თ. კ. ემორჩილება ე. წ. იმერტის კანონს. /იხ/

მხედველობის ველი — ეწოდება სივრცის იმ ობიექტურ მონაკვეთს, რ-შიც ერთდროულად ვხედავთ ყველა მასში მოცემულ საგანს, თვალების ერთ წერტილში უძრავად მიპყრობის დროს.

მხედველობის შეგრძნება — იხ. ფერის შეგრძნება.

6

ნაადრევი მომწიფება /ლათ. *Maturitas praecox*, *maturitas* სიმწიფე, *praecox* ნაადრევი /იხ. აქსელერაცია.

ნათელხედვა — ოკულტური ფენომენი, პარაფსიქოლოგიის კვლევის საგანი. ნ-ში იგულისხმება დაფარული /უხილავი/ საგნების და მოვლენების აღქმა, მაგრამ არა შეგრძნების ორგანოების საშუალებით, რ-რც ეს ხდება ნორმალური აღქმის შემთხვევაში, არამედ ე. წ. არაგრძნობადი აღქმით. პარაფსიქოლოგიის შეხედულებით, ნათელმხილველი აღიქვამს ისეთ საგნებს და და მოვლენებს, რ-ებიც აღმქმელი სუბსაგან დროითა და სივრცითაა დაშორებული ი, რინეს შეხედულებით ნა „ფსი“ /იხ. / ფუზიციის გამოვლინებად ითვლება და ფიზ. ბუნებისა არ არის.

პარაფსიქოლოგია განასხვავებს ნ-ის სამ შემთხვევას: წარსულის ნ-ს /იხ. რეტროკოგნიცია/, აწმყოს ნ-ს /იხ. ტელესთეზია/, მომავლის ნ-ს /იხ. პრეკოგნიცია/.

რ-რც პარაფსიქოლოგიის ფენომენი ნა ფაქტად არ შეიძლება მივიჩნიოთ, ის არც შეცნა კვლევის საგნად ჩაითვლება. იხ. პარაფსიქოლოგია.

ნანაიზმი, ნანონაიზმი /ბერძ. *nannos* – ჯუჯა/ – სხეულის ზრდის ფაქტორების მოშლა, რ-ის შედეგადაც წყდება სხეულის განვითარება და საბოლოოდ ყალიბდება ჩია ტანის კაცი, ქონდრისკაცი, ჯუჯა.

ნანცის სკოლა – ჰ. ბერნჰაიმის მიერ დაარსებული სკოლა. ჰ. ნანცში, აქ ფართოდ იყო დაყენებული ჰიპნოზის კვლევა-შესწავლა. წინააღა პარიზის სკოლისა, ბერნჰაიმი ჰიპნოზს უყურებდა, რ-რც შთაგონების ერთერთ სახეს /იხ. პარიზის სკოლა/.

ნარევი ფერი – იხ. ფერთა შერევის კანონები.

ნარკოლეფსია – ძილის დაუძლეველი მოთხოვნილება, იწყება ერთბაშად, შეტევის სახით, ავად იძინებს, რ-რც მუშაობის, ისე – სიარულის დროსა ძილი ხანმოკლეა, გრძელდება 1–10 წუთამდე, ზედაპირულია. შეტევა შეიძლება დღე-ღამეში რამდენჯერმე განმეორდეს.

ნარკომანია /ბერძ. *narkē* – გაშეშება, *mania* – სიგიჟე, ვნება/ – ავადური მიდრეკილება დამათრობელი /შაანესთეზირებელი/ საშუალებებისადმი, რ-რიცაა მორფიუმი, კოკაინი და სხვა.

ნარციზიზმი /ბერძ. *Narkissos* – სახელია მამაკაცის /ტერმინი ნ. წარმოიშვა ძველი ბერძნული თქმულებიდან, რ-ის მიხედვითაც მდინარის ღმერთის კეფისოსის ვაჟს ნარცისს შეუყვარდა საკუთარი თავი მას შემდეგ, რაც ერთხელ ნახა თავისი სახის გამოსახულება მდინარის წყალში. ამის შემდეგ ის შეყვარებული თავის თავში იჯდა მუდამ უამს მდინარის ნაპირას, თვალმოუშორებლად უყურებდა თავის სახეს და ტკბებოდა თავისი სილამაზით.

ზ. ფროიდის მოძღვრებაში ნ. გულისხმობს სექსუალურ განცდებს, ეროტიკულ განწყობილებას საკუთარი თავის მიმართ – ავტოეროტიზმს. თანახმად ამ შეხედულებისა ნ-ის განვითარება იწყება ადრეული ბავშვობის ასაკიდან ორალური და ანალური /იხ./ ფაზების პერიოდში. ზრდადამთავრებულ ასაკში, ფროიდიზმის შეხედულებით, ნ. ვითარდება მეტწილად სიყვარულში წარუმატებლობით, ან სიყვარულის ობიექტის დაკარგვის შედეგად.

ჩვეულებრივ სიტყვახმარებაში ნ. ეწოდება თავისი თავის შეყვარებას, როდესაც ვინმეს ყველაფერი თავისი მეტისმეტად მოსწონს, ალტაცებულია ყოველივე პირადისეულით. ნ-ის ელემენტები, რ-რც საკუთარი პიროვნების პატივისცემა, საკუთარი ღირსების დაცვა, შეიძლება ჯოჯი -

ლო აღ-ნის განცდაში მოიძებნოს და ეს სავსებით ნორმალურად ჩაითვლებოდა, მაგრამ გადამეტებული, რ-რც პიროვნების მახასიათებელი ნიშანი, დადებით თვისებად არ ითვლება.

ნატივიზმი და გენეტიკა /ლათ. *nativus* – თანდაყოლილი, ბერძ. *genesis* – წარმოშობა, განვითარება/ – ორი ურთიერთსაწინააღმდეგო თეორია დროისა და სივრცის აღქმის წარმოშობის შესახებ. დროის აღქმა: ნ-ის თანახმად, დროის აღქმა თანდაყოლილია, გ-ის თანახმად გამოცდილების საფუძველზე შექმნილია. ორივე თეორია მხოლოდ ნაწილობრივად აა სწორი. თანდაყოლილია მხოლოდ დროის ხანგრძლივობის განცდა, ვინაიდან ყოველ განცდას ხანგრძლივობა ახასიათებს, აქვს დასაწყისი და დასასრული. მაგრამ ობიექტური დროის მონაკვეთის შეფასებაში მნიშვნელობა აქვს სუბ-ის გამოცდილებას, ე. ი. იმ განცდების ნაირობას და რაოდენობას, რ-იც ამ დროით მონაკვეთს ავსებენ. მაგ., რომ ერთი და იგივე ობიექტური დროის მონაკვეთი ერთ სუბ-ს უფრო ხანგრძლივად ეჩვენება და მეორეს – ხანმოკლედ, ეს თითოეული მათგანის რ-რც განწყობაზე ისე გამოცდილებაზედაცაა დამოკიდებული /იხ. დროის აღქმა/.

სივრცის აღქმა: ნ-ის თანახმად სივრცის აღქმა თანდაყოლილია, მაგ. სივრცის აღქმის მხედველობითი მექანიზმი დაბადებიდანვე მზადაა საფუნქციოდ. გ-ს თანახმად, პირიქით, სივრცის აღქმა მთლიანად გამოცდილებითაა შექმნილი. ორივე თეორია მხოლოდ ნაწილობრივად აა სწორი. დაკვირვებებმა იმ ბრმად დაბადებულ სუბ-ზე, რ-თაც ქირურგიული ოპერაციის შედეგად მხედველობა აღუდგათ, აჩვენა შემდეგი: ახლად თვალახელილი სუბიექტი განათქმულ სივრცეს აღიქვამდა, მაშასადამე, ორგანზომილებიანი სივრცის აღქმა თანდაყოლილი ყოფილა, ამდენად ნა სწორი; აღმოაჩნდა. მაგრამ სუბ-ს არ აღმოაჩნდა საგნის სამგანზომილებიანობის აღქმა, იგი საგნის რელიეფობას /სხეულებრივობას/ ვერ აღიქვამდა, ვერ განასხვავებდა წრეს ბურთისაგან, ბურთსაც მრგვალ სიბრტყედ განიცდიდა და მისი სხეულებრივობის აღქმა არ შეეძლო. ამას იგი აღწევდა მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ის ამ საგნებს მრავალჯერ სინჯავდა ხელით და მხედველობით შეგრძნებასთან ერთად გარკვეულ ტაქტილურ – კუნთურ შეგრძნებებს იღებდა. ამ გამოცდილების ნიადაგზე მას თანდათანობით განუვითარდა დასრულებული სამგანზომილებიანი სივრცის აღქმა. აქედან ცხადია, რომ გ-ც ნაწილობრივ სწორი ყოფილა.

ამრიგად, მარტივი ორგანზომილებიანი სივრცის აღქმა თანდაყოლილია, მაგრამ სამგანზომილებიანი სივრცის აღქმა – შექმნილია.

ნ-სტური თეორიის მომხრეები არიან ე. ჰერიინგი, კ. შტუმფი, ე. ჯემსი; გენე-სტური ანუ ემპირისტული თეორიისა – ჰ. ჰელმჰოლცი, ე. ეუნდტი და თ. ლიფსი.

ნაცნობობის გრძნობა — იხ. მეხსიერება, ცნობა.

ნებისყოფა — ფს-კურ მოვლენათა ანუ განცდათა იმ ჯგუფის საერთო სახელწოდება, რათა მოქმედების პერიოდში სუბ. თავისი მე-ს აქტივობას განიცდის; ეს ჯგუფია ნდობა, მიზნის განხორციელებისაკენ სწრაფვა, გადაწყვეტილების მიღება, განზრახვა ნ. შეიძლება გაგებულ იქნას რ-რც დისპოზიცია, მიდრეკილება, რ-იც აღნიშნულ განცდათა ჯგუფს წარმოშობს და განსაზღვრავს. თუმცა ნ-ის ამ დისპოზიციურ მნიშვნელობას ზოგი ფს-ვი არ იზიარებს და ნ-ს სხვა დისპოზიციის გამოვლინებად თვლის /მაგ., ხასიათის გამოვლინებად/, მაგრამ შეიძლება უფრო მართებული იყოს ვარაუდი, რომ ნ. სხვა დისპოზიციის გამოვლინება კი არ არის, არამედ თვითონაა ნებელობითი განცდების ჯგუფის დისპოზიცია! თუ ნებელობითი განცდების არსებობა რეალობაა და ფს-კურ მოვლენათა კლასიფიკაციაში მას გონება-გრძნობის გვერდით დამოუკიდებელი ადგილი

უკავია, მაშინ თვითონ ნ. ნებელობითი ჯგუფის განცდების დისპოზიციად უნდა ვიგულოთ. /იხ. ფსიქიკურ ფუნქციათა კლასიფიკაცია/.

აღნის გარე სამყაროსთან ურთიერთობაში, ნებელობასთან გვაქვს საქმე, მაშინ, როცა მოქმედების შესრულება დამოკიდებულია სუბ-ის გადაწყვეტილებაზე. მაგ., მე ძლიერი სურვილი მაქვს თამბაქო მოვწიო, მაგრამ ვიცი, რომ თამბაქოს მოწევა ჩემი ორგანიზმისათვის მავნებელია, და ამ მოსაზრებით მოწევისაგან თავს ვიკავებ; ან, ვთქვათ, მაქვს სურვილი საღამოს თეატრში წავიდე, მაგრამ სამუშაო მაქვს, რ-იც ამ საღამოს უნდა შევასრულო. ორივე სურვილის მოტივების განხილვის შედეგად იმ დასკვნამდე მივდივარ, რომ შრომის შესრულება უფრო ღირებულია ჩემთვის, ამიტომ ვიღებ გადაწყვეტილებას შინ დავრჩე და შრომა გავაგრძელო. ეს აქტები ნ-ის აქტებია. ნ-ის ყოველი აქტისათვის დამახ. საგუთარი მე-სა და ქცევის ობიექტივაცია, მოტივთა დაპირ, რ-ის საფუძველზეც ხდება შეფასება, თუ მრავალ შესაძლო ქცევისაგან რ-ია მე-სთვის უფრო ღირებული.

ნ. პროსპექტული აქტია იგი იმ მოქმედებას კი არ ეხება, რ-იც ახლა უნდა შესრულდეს, არამედ იმას, რ-იც მომავალში უნდა მოხდეს. ნ. ყოველთვის „წინ იხედება“; ნებისმიერი ქცევა არსებითად განსხვავდება ყველა იმ იმპულსური ქცევისაგან, რ-იც აქტუალური მოთხოვნის მიხედვით არის გამოწვეული; ნ. ყოველთვის აქტუალური მოთხოვნის საწინა. მიმართული მოქმედებაა /და უზნაძე/. ამ თვალსაზრისით იგი, სპეციფიკურად აღ-ნურია და სრულიად უცხოა ცხოველთათვის.

ნ-ის პროცესს სამ ძირითად პერიოდად ყოფენ: 1. არჩევანისა და მოტივაციის პერიოდი, როცა სუბიექტი ითვისებს მრავალ შესა-

ძლო ქცევას, არკვევს | ამთგან რ-ლი ქცევის განხორციელებაა მისთვის უფრო მიზანშეწონილი. ეს „გარკვევა“ არსებითად ჯერ კიდევ აზროვნების პროცესი და თვით ნ-ისა აქ არაფერი ჩანს.

მიზანშეწონილი ქცევის გამონახვა მოტივაციას ემყარება. სუბ უბ-ირის-ებს ურთიერთს მრავალ შესაძლო ქცევას და აგნებს იმ მოტივს, რ-იც რ-იმე ერთ ქცევას აძლევს უპირატესობას. ამით მთავრდება ნ-ის წინასწარ მოსამზადებელი პერიოდი, რ-საც აგრეთვე მოტივაციის პე-რიოდსაც უწოდებენ. 2. გადაწყვეტილების პერიოდი, როცა სუბ. სათანადო მოტივაციის საფუძველზე ნახულობს იმ შესაძლებელ ქცევას, რ-იც მომავალში მან უნდა განახორციელოს. მას უჩნდება ის თავისებური განცდა, რ-აც „მე-მინდა“ განცდას უწოდებენ. ახლა სუბ-მა არა მარტო ის იცის, თუ რ-ელი ქცევა უნდა შესრულდეს, არამედ იმის განცდაც აქვს, რომ ახლა სწორედ ეს გარკვეული ქცევა უნდა შესრულდეს და არა სხვა. 3. გადაწყვეტილების შესრულების პერიოდი, როცა სუბ. მიზანშეწონილად მიღებულ ქცევას ახორციელებს.

არსებითი და სპეციფიკური ნ-სათვის ამ სამი პერიოდიდან, მხოლოდ მეორეა, სადაც გადაწყვეტილება მიიღება იმის შესახებ, თუ რა ქცევა უნდა განხორციელდეს. რაც შეეხება მესამე პერიოდს, აქ ნ-ისეული ქცევის განხორციელება იმპულსური ქცევისაგან არსებითად არ განსხვავდება; იგი შეიძლება ისევე „მექანიკურად“ და დაუბრკოლებლად მიმდინარეობდეს, რ-რც ყოველი იმპულსური და ჩვეული ქცევა.

და უზნადის კონცეფციის თვალსაზრისით ნ-ის პროცესის მეორე პერიოდი, რ-იც გადაწყვეტილების მიღებით ხორციელდება, ფაქტობრივად განწყობის შემუშავების ადმოცნებას ნიშნავს. სუბ-ს ახლა ამ ქცევის განხორციელება იმიტომ უნდა, რომ მას ამ გარკვეული ქცევისადმი მოსამზადებელ პერიოდში გამოუმუშავდა შესატყვისი განწყობა.

ნა შეიძლება იყოს სუსტი ან ძლიერი, იმის მიხედვით, თუ რამდენად გამძლეა სუბ-ის მიერ გამაღებული გადაწყვეტილება განახორციელოს გარკვეული მოქმედება. არის შემთხვევა, რომ სუბ-ის გადაწყვეტილებას ღებულობს, მაგრამ როდესაც დადგება მისი შესრულების დრო, შეიძლება დაბრკოლება წამოიჭრას, მაგ., სუბ-ს ახალი მოთხოვნილება გაუჩნდეს ან; შეიძლება, ქცევის განხორციელება ტექნიკურად ძნელად შესასრულებელი აღმოჩნდეს. როცა ასეთ პირობებში სუბ. უარს ამბობს ერთხელ მიღებული გადაწყვეტილების შესრულებაზე — ეს იქნება ნ. სისუსტე და, პირიქით, როცა სუბ. დაბრკოლების მიუხედავად, მიინც წინანდელ გადაწყვეტილებაზე რჩება და განზრახულ ქცევას ახორციელებს, მაშინ საქმე გვაქვს მტკიცე ანუ ძლიერ ნ-სთან.

მტკიცე ნ. განსხვავდება ჯიუტობისაგან. მტკიცე ნ-ის აღნმა საჭირო შემთხვევაში მიღებული გადაწყვეტილება შეიძლება [შეცვალოს, თუ ეს შეცვლა გონივრულადაა მოტივირებული. ჯიუტ ქცევას სწორედ ეს თვისება – ახალი საჭირო ქცევისათვის გონივრული მოტივაცია აკლია. ამიტომ ჯიუტი ქცევა არსებითად ნ-ის სისუსტეს უფრო ნიშნავს, ვიდრე სიმტკიცეს /იხ. ჯიუტობა/.

ნებისყოფის თავისუფლება - იხ. ინდეტერმინიზმი.

ნებისყოფის პათოლოგია – სამი სახისაა: 1. აბულია /იხ./, 2. აპარაქსია /იხ./, 3. იძულებითი მოძრაობები /იხ./.

ნეგატივიზმი /ლათ. negatia – უარყოფა/ ფს-გიაში – დაუსაბუთებელი უარყოფითი დამოკიდებულება გარემოსადმი, გონივრულ მოტივებს მოკლებული წინააღმ-ბა ყველაფრისადმი, რაც სუბ-თან კონტაქტში მოდისა ნ. სულიერი დაავადების სიმპტომია ავად არ ლაპარაკობს, არ ჭამს, არ მოძრაობს. ცნობილია აგრეთვე ბ-ვების ნ., რ-იც ორი სახისაა: პასიური და აქტიური. პ ა ს ი უ რ ი ნ. გამოიხატება პასიურ ურჩობაში, ბ-ვი არ ასრულებს დავალებებს, არ იქცევა ისე, რ-რც სთხოვენ - ჯიუტობს. აქტიური ნ-ის შემთხვევაში ბ-ვი პირიქით იქცევა, განზრახ აკეთებს ყოველივე იმას, რასაც უკრძალავენა ნ. ხშირი მოგონება ფსიქოპათ ბ-ვებთან; რ-რც გარდამავალი პერიოდი დამახასიათებელია გარკვეულ | ფაზაში, სახელდობრ ე. წ. პუბერტატულ პერიოდში, რ-აც აგრეთვე „უინიანობის ხანას“ უწოდებენ.

ნეგატიური აბსტრაქცია – იხ. აბსტრაქცია.

ნეგატიური კვალი – იხ. მხედველობითი კვალი.

ნევროზი – ფსიქიკური დაავადება, რ-იც ვითარდება მწვავე ან ხანგრძლივად მოქმედი ტრავმული სიტუაციის გავლენით. ახას. ფუნქციური ხასიათის ნერვულ-ფს-კური დარღვევები, რ-თა მიმართ ავად. ყოველთვის ინარჩუნებს კრიტიკულ დამოკიდებულებას. ნ-ის მიმდინარეობა უპირატესად კეთილთვისებიანი; მისთვის დამახ. დარღვევები შეჭ-ცევად ხასიათს ატარებს. ნ-ის ძირითადი სახეებია: ნევრასთენია, ისტერია, და აკვიატებული მდგომარეობანი. ნ. | ე. წ. მოსაზღვრე ნერვულ-ფს-კური | დარღვევების კლასს მიეკუთვნება /იხ. „მოსაზღვრე მდგომარეობანი“.

ნეირონი /ბერძ. neuron – ნერვი, ანუ ნერვული უჯრედი/ – ნერვული სისტემის ძირითადი ფუნქციური და მორფოლოგიური ერთეული. ნეირონი განასხვავებენ სხეულსა და მორჩებს – დენდრიტებს და | აქსონებს. დენდრიტი უჯრედი მრავალრიცხოვმად დატოტვილი მორჩებია, რ-იც იმპულსებს აღიქვამენ და ჭადასცემენ ნერვული უჯრედის სხეულს. აქსონი

გრძელი მორჩია, მას იმპულსები გადააქვს ერთი ნერვული უჯრედიდან სხვა უჯრედებისკენ. ნ-ს გარს არტყია ნეიროგლია, რ-ის უჯრედის საყრდენ ფუნქციას ასრულებს. იგი უზრუნველყოფს ნერვულ უჯრედთა ელექტრონულ იზოლაციას. გულისხმობენ, რომ ის აგრეთვე ხელს უწყობს ნერვულ უჯრედში ნივთიერებათა ცვლას.

გამოყოფენ ნ-ის სამ ტიპს: 1. მგრძნობიარეს - აფერენტულს, რეცეპტორულს; ცენტრისკენულს; 2. მამოძრავებელს - ეფერენტულს, ეფექტორულს, ცენტრიდანულს; 3. ასოციაციურს ანუ შემთავლებელს.

ნეიტრალური ფერები - იხ. ფერის შეგრძნება.

ნეკერის კუბი - შექცევადი პერსპექტიული ოპტიკური ილუზიის

ერთ-ერთი სახე. იმისდა მიხედვით, თუ კუბის რომელი ადგილის ფიქსაციას განდენთ, ხან ერთი ნაწიბური გამოდის წინ და მეორე უკან იხვეს ან - პირიქით.

ნერვული სისტემა - ორგანოთა სისტემა, რ-თა ძირითადი მორფოლოგიური და ფუნქციური ელემენტი არის ნეირონი. ნ. ს. ახორციელებს: 1 / აღ-ნებისა და ცხოველების ორგანოთა ყველა სისტემის ფუნქციურ გაერთიანებას, რეგულირებას და მართვას. 2 / ორგანიზმსა და გარემოს შორის კავშირს / ურთიერთობას /.

ნ. ს. მოქმედებს რ-რც ერთიანი შექანიზმით ის გავლენას ახდენს ორგანიზმის ყველა პროცესზე. მისი საკუთარი რეგულაცია კი, ამავე დროს, დამოკიდებულია სხვა ორგანოებზე. განსაკუთრებით შინაგანი სეკრეციის ჯირკვლების ფუნქციობაზე. ნ. ს. შედგება ცერებროსპინალური ანუ სომატური ნ. ს-საგან და ვეგეტატიური / ავტონომიური ნ. ს-საგან / . სომატურ ნ. ს-ში განასხვავებენ: 1 / ც. ნ. ს-ს და პერიფერიულ ნ. ს-ს.

ნ. ს-ის მოქმედების წამყვანი ფორმა არის რეფლექსი და ფს-კური მოქმედება. ნ. ს-ის ანატომო-ფიზიოლ. ერთეული - ნეირონი - არის ნერვული უჯრედი ყველა თავისი განტოტებებით და დაბოლოებათა აპარატით. განასხვავებენ ნეირონთა სამ ტიპს: 1 / რეცეპტორულს ანუ აფერენტულს, მგრძნობიარეს, რ-იც იღებს გაღიზიანებას და აღმოცენებულ იმპულსს აგზავნის ცენტრისაკენ; 2 / ასოციაციურ / შეუღლებულს, - გადააქვს ცენტრის მიერ მიღებული იმპულსი გარეგან რეაქციაში. 3 / ეფერენტულს / მამოძრავებელი ნეირონი /, - ასრულებს ეფერენტულ ფუნქციას, ე. ი. მოძრაობით რეაქციას.

ნიკტალოპია - / ბერძ. νύξ - ღამე / - ღამის სიბნელეში კარგი მხედველობა, ხოლო დღისით, სინათლეში დაწყული მხედველობა; გამოწვეულია თვალის ბადურის მაღალი მგრძნობელობით, მაგ., ალბინოსებთან. საწინ: ჰემერალოპია. / იხ. /.

ნიკტოფობია / ბერძ. / ღამის ანუ სიბნელის შიში.

ნიმფომანია /ბერძ. *nymphē* – პატარძალი/ ქალის აწეული სექსუალობა, ჰიპერსექსუალობა, საწინა ანდროფობია .

Nihil est in intellectu, quod non prius (ante) fuerit in sensu – /ლათ/ არაფერია გონებაში ისეთი, რაც წინასწარ აღქმაში არ იყოს მოცემული“, სენსუალიზმის ძირითადი დებულება, მისი ფორმულირება ჯონ ლოკს ეკუთვნის. გ. ლაიბნიცმა ამ დებულებას დაუმატა *nisintellectus ipse* /ლათ/ „– გარდა თვით გონებისა“.

ნიჭი – /რუს. *способностей*, გერმ. *Begabung*/ ფს-კური ფუნქციების, ქალების მაღალშემოქმედებითი უნარი, როდესაც აღ-ნს უადვილდება რ-რც მოცემული შინაარსის გაგება, ათვისება, ცოდნის დაუფლება, ისე-შემოქმედებითი ენერჯის გაშლა, ახალი ფორმების შექმნა, ახალი მიღწევების დამყარება ცხოვრების გარკვეულ სფეროში. ნ-ერი აღ-ნი მოვლენაში ამ-ჩნევს იმ მხარეებს, რ-ის დანახვა-მიგნება საშუალო ნ-ის აღ-ნისთვის ძნელად მისაწვდომია. ნ-ერი აღ-ნი უფრო ღრმად იხედება მოვლენაში და უფრო ნათლად ხედავს მის ცალკეულ მხარეებს. ნ-ით აღბეჭდილ შემოქმედებას ახას. ორიგინალობა /სიახლე/, სახეების სრულქმნა, ბუნებრიობა, პროდუქტიულობა. ნ. ჯილდოა ბუნებით მომადლებული, მემკვიდრეობით გადმოცემული. მაგრამ ნ-მა რომ თავისი შესაძლებლობა გაშალოს და შემოქმედ ძალად იქცეს, საჭიროა შესაფერისი გარემო და სოც. პირობები /საზოგადოებრივ – კულტურული დონე/.

ნ-ით შეიძლება ყოველი აღ-ნი მეტ-ნაკლებად იყოს დაჯილდოებული: ზოგს დიდი ნ. ჰქონდეს, ზოგს – მცირე. ნ-ის მაღალ ხარისხს ტალანტი ეწოდება, უმაღლეს ხარისხს-გენიოსობა. /იხ.ა.

განასხვავებენ ორი სახის ნ-ს: ზოგადს და სპეციალურს, ზოგადი ნ. გულისხმობს გონითი უნარის, აზროვნების, ინტელექტის მაღალ ხარისხს, მაღალი გონითი მონაცემების საფუძველზე ვითარდება ყოველი თეორიული მეცნ. და ფილოს. იგი აუცილებელი პირობაა აგრეთვე ყოველი სპეციალური სახის შემოქმედებისთვისაც, გონებრივი აქტიურობის გარეშე შემოქმედება უნაყოფოა. ამ აზრით, ინტელექტუალური აქტიურობა ყოველი შემოქმედების ზოგადი პირობაა, ამიტომაც მას ზოგადი ნ-ერება ეწოდება. /იხ. გონიერება/.

სპეციალური ნ. ვლინდება ერთ რ-იმე კერძო დარგში. მაგ., მათემატიკაში, ბუნებისმეტყველებაში, ტექნიკაში, მუსიკაში, ფერწერაში და საერთოდ, ხელოვნების სხვადასხვა დარგში. როცა ნ-ის მოქმედება რ-იმე ერთი დარგის ფარგლებითაა შეზღუდული, მაშინ იგი სპეციალურ ნ-ად ითვლება.

ნ., შესაფერის გარეპირობებში ადრე იჩენს თავს. ცნობილია, რომ მუსიკის ნიჭი გ. მოცარტმა 3 წლის ასაკში გამოამჟღავნა, ხოლო 5 წლის

პ. ჩაიკოვსკი მოსმენილ მელოდიას აღადგენდა და როიალზე უკრავდა. ასე ნაადრევად ნ-ის გამოვლენა, რასაკვირველია, მისი ადრეული სიმპტომია, მაგრამ ყოველი ნ-ის აუცილებელი თანმხლები არ არის. შეიძლება ნ. პირველად უფრო მოგვიანებით გამოვლინდეს, მაგრამ მთელი სისავსით გაიშალოს და მაღალ დონეს შიდაწიოს /მაგ., მ. ლომონოსოვი/. თუ კი ნ-ის განვითარება შესაფერის სოციალურ და გარეპირობებსაა მოკლებული, მაშინ იგი ვერაფერს გააკეთებს. მაგ., თუ მათემატიკის ნ-ით დაჯილდოებულია სუბი. არ ისწავლა, მაშინ მისი ნ. ჩაქრება. მაგრამ ზოგ დარგში სწავლა-გავარჯიშებას თავიდან მოკლებული ნ. თავისი „ფუნქციური ტენდენციის“. სპონტანურ სწრაფვაში შემოქმედების სიმაღლეს მაინც აღწევს; თუმცა გარკვეულ ფარგლებში ის მაინც პრიმიტიულ ფორმებს იმეორებს და მას ამიტომ „პრიმიტიულ შემოქმედს“ უწოდებენ /მაგ., ასეთია ქართველი მხატვრის ნ. ფიროსმანიშვილის შემოქმედება/. ამიტომ ნ-ის ადრეულ გამოვლინებას და მისი განვითარებისთვის ზრუნვას დიდი პედაგოგები საზოგადოებრივი მნიშვნელობა ენიჭება. ამ მხრივ ფს-გიაში ცნობილია ინტელექტუალური ნ-ის, ანუ გონიერების /Intelligenz/ გაზომვის ტესტების სერია /იხ. ბინე-სიმონის სკალა, გონებრივი განვითარების შემოწმება/.

ნოეტური /ბერძ. nous – გონება/ – აზროვნებითი, აზროვნებას მიეკუთვნებული, ის, რაც აზროვნებას ეხება.

ნოზოფობია /ბერძ. nosos – ავადმყოფობა, phobos – შიში/ ავად გახდომის შიში.

ნოქტამბულია, ნოქტამბულიზმი /ლათ. nox ღამე, ambulatio – სიარული, სეირნობა/ იხ. სამთვარიო.

ნონკონფორმიზმი /ლათ. non – არა, conformatio – ჩამოყალიბება/ – სოციოლოგიაში! შეუგუებლობა, შეუთანხმებლობა საზოგადოებასთან ან მის წევრებთან, სხვანაირი ქცევა, სხვების არამსგავსი, საპირ. კონფორმიზმი, /იხ./.

ნორმა – /ლათ. norma – წესი, ნიმუში/ – 1. ფს-გიაში, რაიმე ნიშანთვისების /ინტელექტის, ყურადღების, მეხსიერების და სხვა / განვითარების საშუალო დონე, რ-იც ინდივიდთა უმრავლესობას ახას. ანუ სტატისტიკურად – რაიმე ნიშნის განვითარების დონის საშუალო არითმეტიკულია. საშუალო არითმეტიკული ნორმის დადგენის მხოლოდ მეთოდია. თვით ნ-ის შინაარსს, მის არსს ის არ ეხება, ვერ გამოსახავს. 2. ნ. გულისხმობს წესს, პრინციპს, რ-აც აღ-ნის, გარემოსთან დამოკიდებულებაში. სახელმძღვანელო მნიშვნელობა აქვს იგი საზომია იმისა, თუ რ-რ უნდა მოვიქცეთ სხვადასხვა სიტუაციაში.

ნოსტალგია – /ბერძ. nostos – სახლში დაბრუნება / – სამშობლოს დაკარგვით გამოწვეული სევდა, დარდი, სამშობლოს გარეთ ყოფნისას, სამ-

შობლოსადმი სიყვარულის გამწვავებული გრძნობა, რ—იც თრგუნავს ყველა სხვა გრძნობას და ზოგჯერ ავად—აშიც კი გადადის.

მ

ობიექტი /ლათ. *objectum*, სიგანი, მოვლენა/ — ფს-გიაში იგულისხმება ყველაფერი ის, რაც თვითონ სუბ—ს არ მიეკუთვნება.

ობიექტივაცია — იხ. განწყობა წარმოსახვის საფუძველზე.

ობიექტური დაკვირვება — ობიექტურად /სუბ გარეშე/ არსებულ მოვლენებზე უშუალო დაკვირვება. ყოველ დაკვირვებას, რ—იც განცდის ანუ თვითდაკვირვების ელემენტებს არ შეიცავს, ო. და ეწოდება. ო. და სათვის უშუალოდ მოცემულია მხოლოდ ქცევა, რეფლექსი, ამიტომ ბიჰევიორიზმის და რეფლექსოლოგიის მიმდინარეობის თანახმად ფს-გიურ მეცნ-ში კვლევის ერთადერთი მეთოდს ო. და უნდა შეადგენდეს.

ობიექტური ფსიქოლოგია — თანამედროვე ფ-გიაში — იმ მეცნიერულ მიმართულებათა საერთო სახელწოდება, რ—თა თანახმად, ფს-გია, რ—რც მეცნიერება უნდა სწავლობდეს არა განცდებს, ფს-კურ ფენომენებს, არამედ ცოცხალი ორგანიზმის იმ რეაქციებს, ქცევებს, მოძრაობებს, რ—თაც იგი გარემოდან მოქმედ გამლიზიანებელთა საპასუხოდ იძლევა. ამ მიმართულებათა კვლევის ძირითადი ფორმულაა „სტიმულ—რეაქცია“

/S — R/.

სახელწოდება ო. ფ. პირველად იხმარა ვ. ბებტერევემა. მასში ის იგულისხმობდა ისეთ ფს—გიას, რ—აც ინტროსპექტული ფს—გიის საპირ. ცოცხალი არსების მხოლოდ სტიმულები და რეაქციები უნდა ეკვლია და არა განცდები, ცნობიერების მოვლენები. შემდეგ, თვითონ ბებტერევემა

ო. ფ-ს უწოდა აგრეთვე „რეფლექსოლოგიაც“. ო. ფ-ის განშტოებას წარმოადგენენ: ა/ ბიჰევიორიზმი, რ—იც წარმოიშვა ამერიკაში, /ე. თორნდაიკი, ი. უოტსონი და სხვ./, ბ/ „რეაქტოლოგია“ /კან. კორნი-

ლოვი/. ყველა ამ მიმართულებას საფუძვლად უდევს შემდეგი მოსაზრება: მეცნ. უნდა იკვლევდეს მხოლოდ იმას, რაც ობიექტურადაა მოცემული და რისი გაზომვაც ხერხდება, ფს-კა კი არაობიექტურადამოცემული და ამიტომ მისი მეცნ. კვლევა შეუძლებელია ის, რაც ცოცხალი არსებისათვის სპეციფიკურად დამახ. ეს მისი ქცევები და რეაქციებია, რ—თაც იგი გარე გამლიზიანებლის სტიმულების საპასუხოდ იძლევა. ამიტომ მეცნ. ფს-გიამ განცდების შესწავლაზე უარი უნდა თქვას და მხოლოდ ცოცხალი არსების ქცევები უნდა გამოიკვლიოს. ეს დებულება ძირშივე მცდარია, რადგან ო. ფ. განცდების არსებობას არ უარყოფს, ხოლო მათი მეცნ. კვლევა შეუძლებლად მიაჩნია. ეს ფს—კურის შემეცნების შეუძლებლობას ნიშნავს და უთუოდ ერთგვარ აგნოსტიციზმს წარმოად-